

ES direktyvų įgyvendinimas - darnaus vandens išteklių valdymo garantas?

Mindaugas Gudas

Upių baseinų valdymo departamento direktorius
Aplinkos apsaugos agentūra

Lietuvos vandens valdymo sistemą įtakojančios ES direktyvos

- Maudyklų direktyva (76/160/EEC)
- Paukščių direktyva (97/49/EC)
- Buveinių direktyva (92/43/EEC)
- Geriamo vandens direktyva (80/778/EEC)
- Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyva (98/15/EC)
- Nitratų direktyva (91/676/EEC)
- Miestų nuotekų direktyva (91/271/EEC)
- Pavojingų medžiagų (76/464/EEC) ir dukterinės direktyvos
- Gėlavandenių žuvų direktyva (78/659/EEC)

**Europos Sąjungos Parlamento ir
Tarybos 2000 m. spalio 23 d.
direktyva 2000/60/EB, nustatanti
Bendrijos veiksmus vandens politikos
srityje pagrindus**

arba

Bendroji vandens politikos direktyva

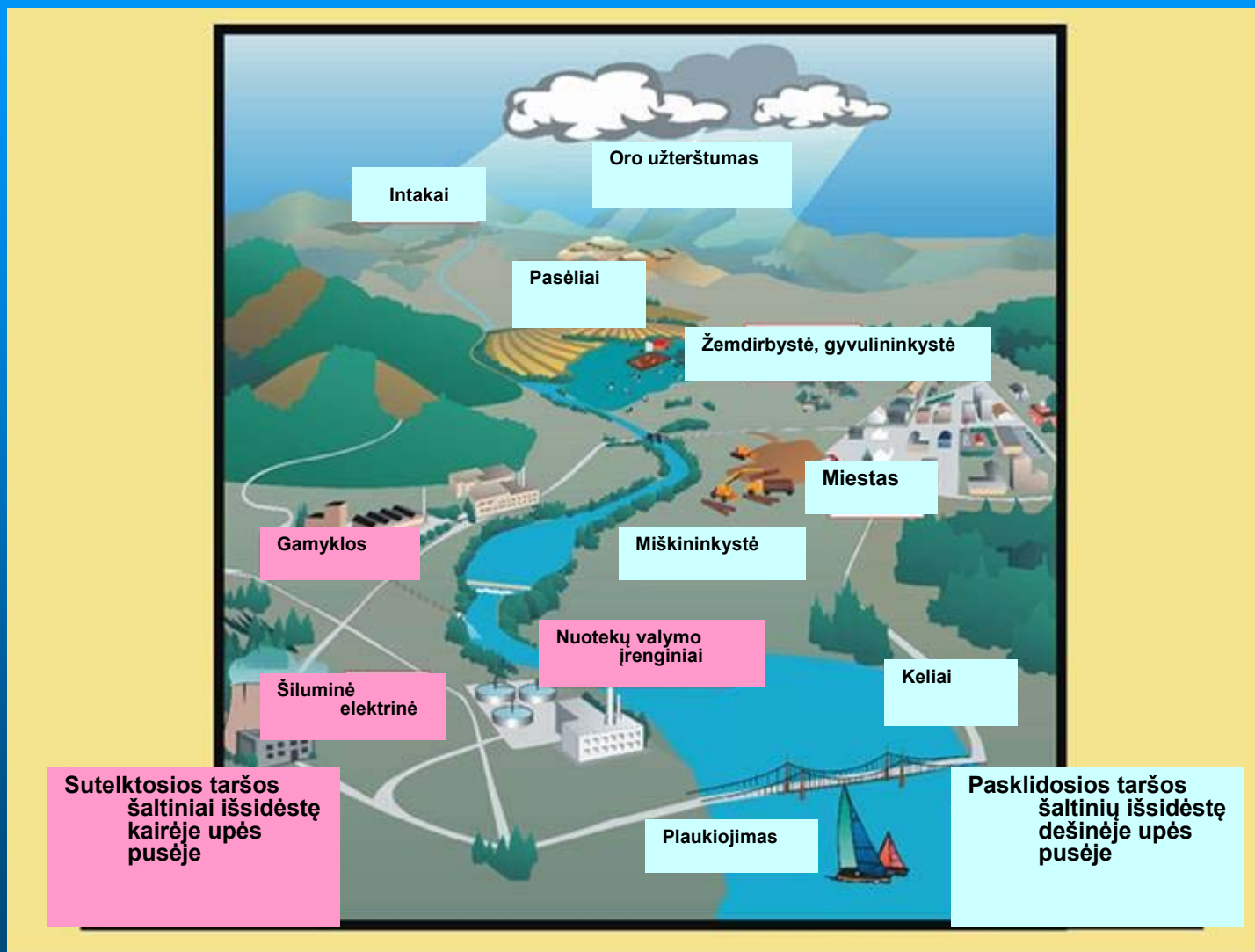
BVDP tikslai

- Pasiiekti “GERA” paviršinio ir požeminio vandens ir nuo jų priklausomų sausumos ekosistemų būklę ir apsaugoti juos nuo būklės prastėjimo
- Skatinti ilgalaikį tausojančią ir racionalų vandens telkinių ir vandens naudojimą ir apsaugą
- Palaipsniui sumažinti – pavojingų ir visiškai nutraukti prioritetinių pavojingų medžiagų išleidimą
- Sušvelninti potvynių ir sausrų padarinius

Esminiai vandens valdymo Lietuvoje principai siekiant vandensaugos tikslų

- Nauja vandens būklės klasifikavimo koncepcija
- Ekonominis vertinimas visuose vandens valdymo etapuose
- Visuomenės dalyvavimas vandens valdyme
- **INTEGRACIJA** (kontroliuojamos visos medžiagos, visos “taršios” ūkinės veiklos, pasklidosios ir sutelktosios taršos šaltiniai, saugomi visi vandenys (požeminiai, paviršiniai) bei su jais susijusios ekosistemos, tarša kontroliuojama tiek per “emisijų ribinių verčių”, tiek per “aplinkos kokybės standartų” nustatymą ir kt.)

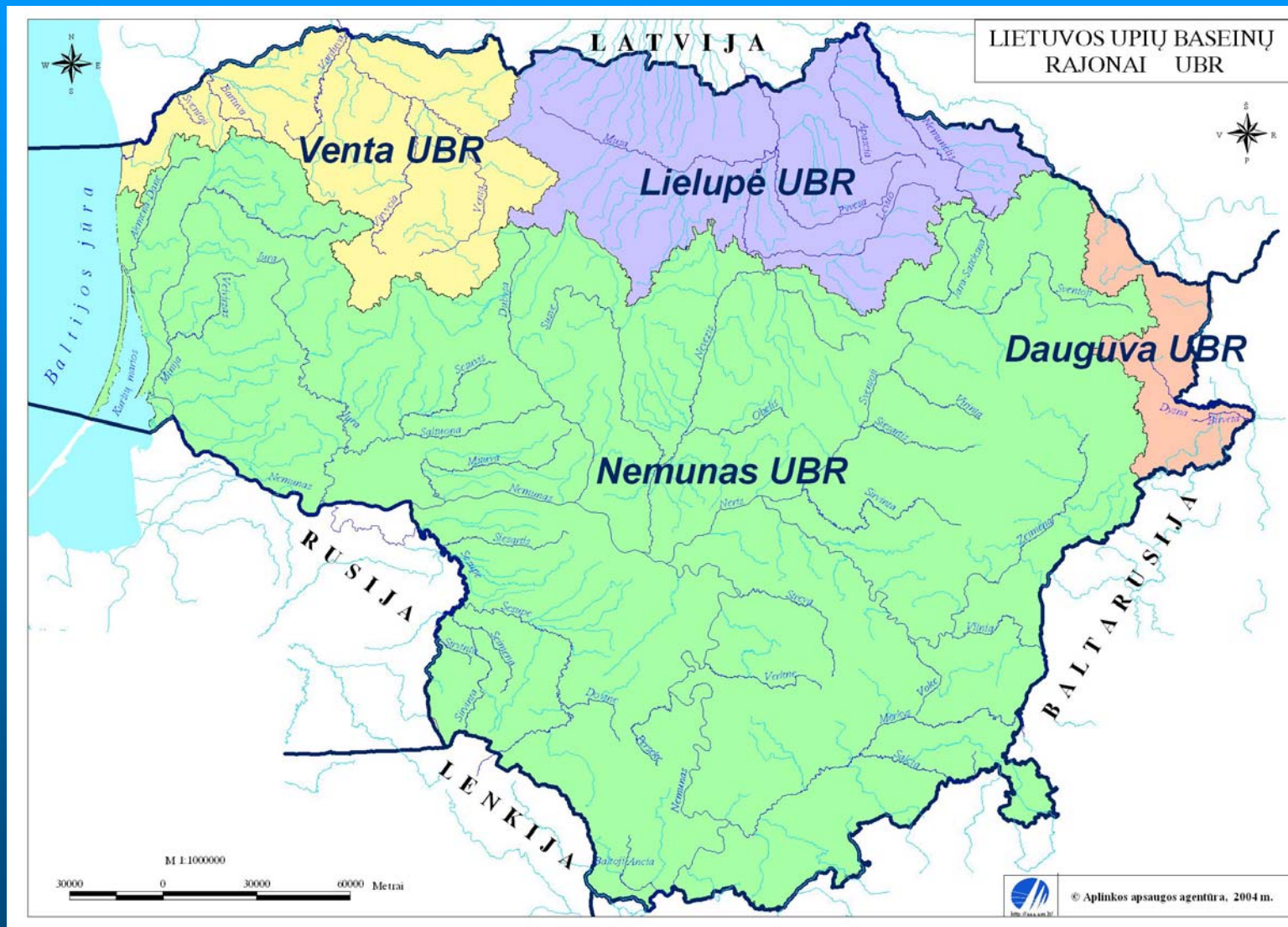
Vandens apsaugos ir valdymo organizavimas upių baseinų rajonų (UBR) principu

**BVPD
veiksmų
tvarkaraštis**

Administracinė struktūra	2004-06-22
Baseino charakterizavimas	2005-03-22
Monitoringo programa	2006-12-22
Vandensaugos problemų nustatymas	2006-12-22
Vandens kokybės vertinimo sistemos suformavimas Ir Tikslų nustatymas	2008-12-22
Priemonių Programa (PP)	2009-12-22
Baseino valdymo planas	2009-12-22
PP įgyvendinimas	2012-12-22
GERA būklė	2015-12-22

Upių baseinų rajonai

Atsakinga institucija Lietuvoje

- Nauju Vandens įstatymu LRV ar jos įgaliotai institucijai pavest paskirti AI.
- LRV nutarimu dėl Vandens įstatymo įgyvendinimo AM pavesta paskirti AI.
- AM 2003 m. rugsėjo 25 d. įsakymas Nr. 471:
 - Aplinkos apsaugos agentūra paskirta už visų UBR administravimą
 - Patvirtinti oficialiai 4 UBR.

2003 m. AM įsakymu paskirstytos funkcijos tarp aplinkosauginių institucijų

LRV nutarimu pavesta visoms Valstybės institucijoms bei pasiūlyta savivaldybėms teikti visą turimą informaciją reikalingą UBR valdymo planų rengimui

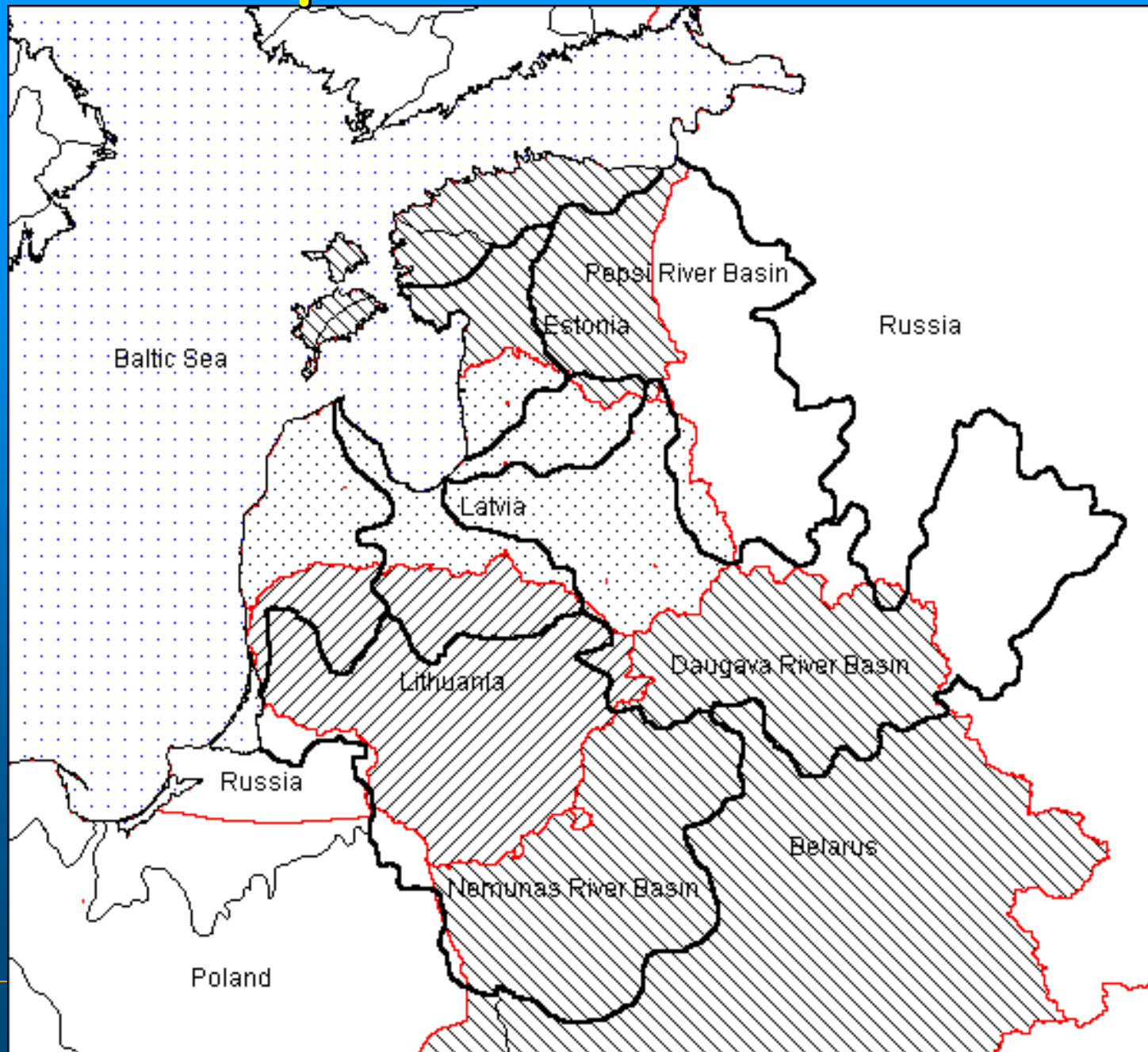
Atsakomybės už UBR valdymo planų ir Priemonių programų įgyvendinimą

- Bet kurios valstybinės bei savivaldos institucijos, UBR priemonių programose nurodytos kaip atsakingos už atitinkamų jų kompetenciją liečiančių priemonių įgyvendinimą.
- UBR planai ir priemonių programos tvirtinamos LRV Nutarimu.

UBR Koordinavimo tarybos - svarbiausias įrankis įtraukti visuomenę į vandens valdymą

- Pagrindinis Tarybų uždavinys – suderinti valstybės, savivaldybių institucijų ir nevyriausybinė organizacijų interesus nustatant vandensaugos tikslus, rengiant ir įgyvendinant UBR priemonių programas ir valdymo planus.
- Patariamasis organas Aplinkos apsaugos agentūrai.
- 2004 m. LRV nutarimu patvirtinti Nemuno, Lielupės, Ventos ir Dauguvos UBR Koordinavimo Tarybų nuostatai, o 2005 m. AM įsakymu patvirtintos personalinės sudėtys

Tarptautiniai susitarimai

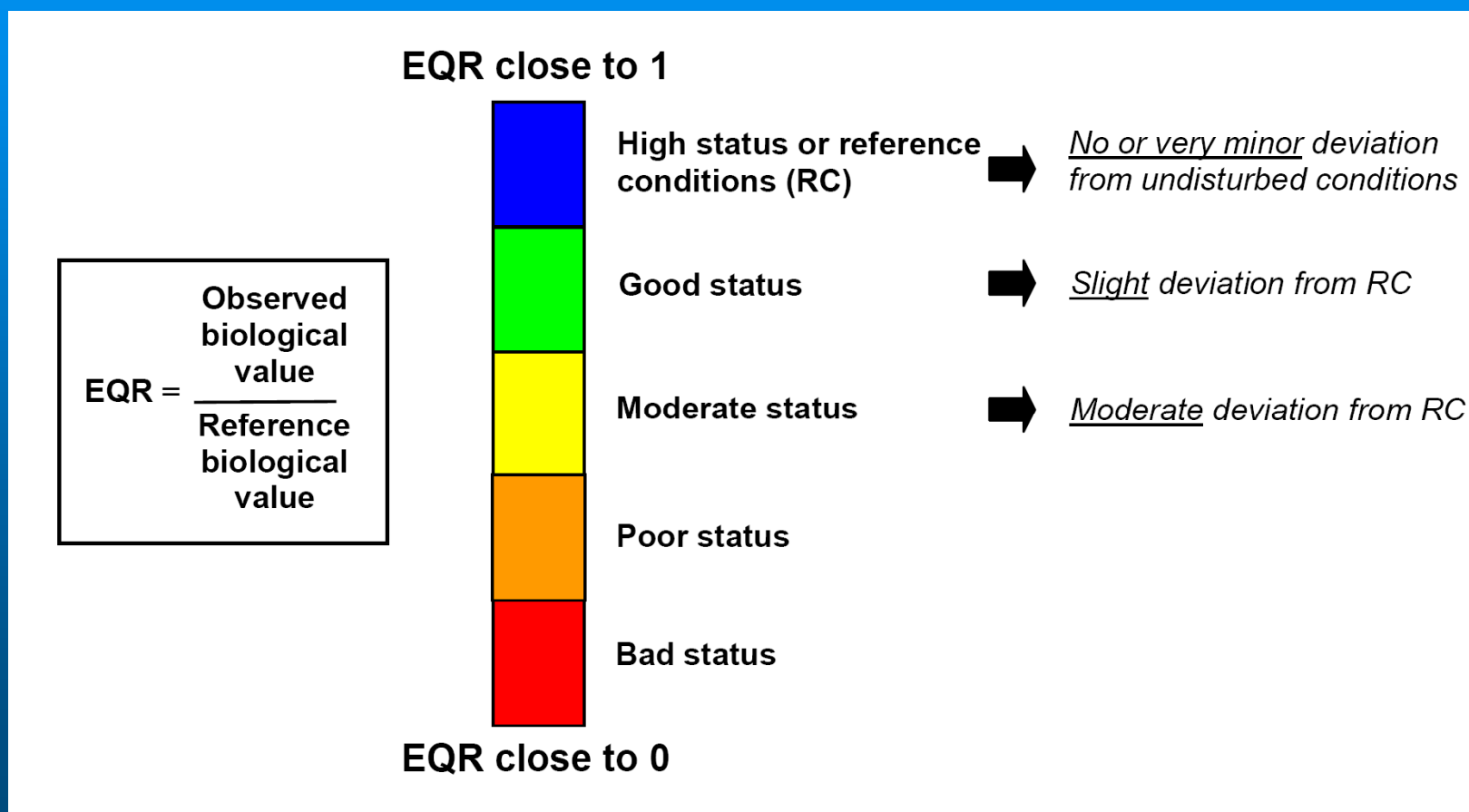
Tarptautiniai susitarimai

- **Techninis protokolas** su Latvija dėl bendradarbiavimo įgyvendinant baseininį vandens telkinių ir vandens valdymą trijuose tarptautiniuose UBR
- **Dvišalis tarpvyriausybinius susitarimas** su Lenkija baseininio valdymo srityje
- Parengtas **trišalio tarpvyriausybiniu susitarimo** tarp Lietuvos, Rusijos ir Baltarusijos dėl bendradarbiavimo baseininio valdymo srityje projektas

UBR charakterizavimas

- Išanalizuotos 4 UBR natūralios gamtinės charakteristikos, nulemiančios vandens telkinių būklę juose
- Įvertintas žmogaus veiklos poveikis vandens telkiniams 4 UBR, nustatyti pagrindiniai taršos šaltiniai, “rizikos” vandens telkiniai
- Nustatytos pagrindinės vandensaugos problemos, kurios šiuo metu pristatomos visuomenei, renkami jos komentarai (net per GIS pagrindu veikiančią komentarų teikimo sistemą)
- Visa tai sudaro pagrindą vandensaugos tikslų nustatymui ir priemonių programų sudarymui

Klasifikavimo sistema (paviršiniai vandenys)

Klasifikavimo sistema (paviršiniai vandenys)

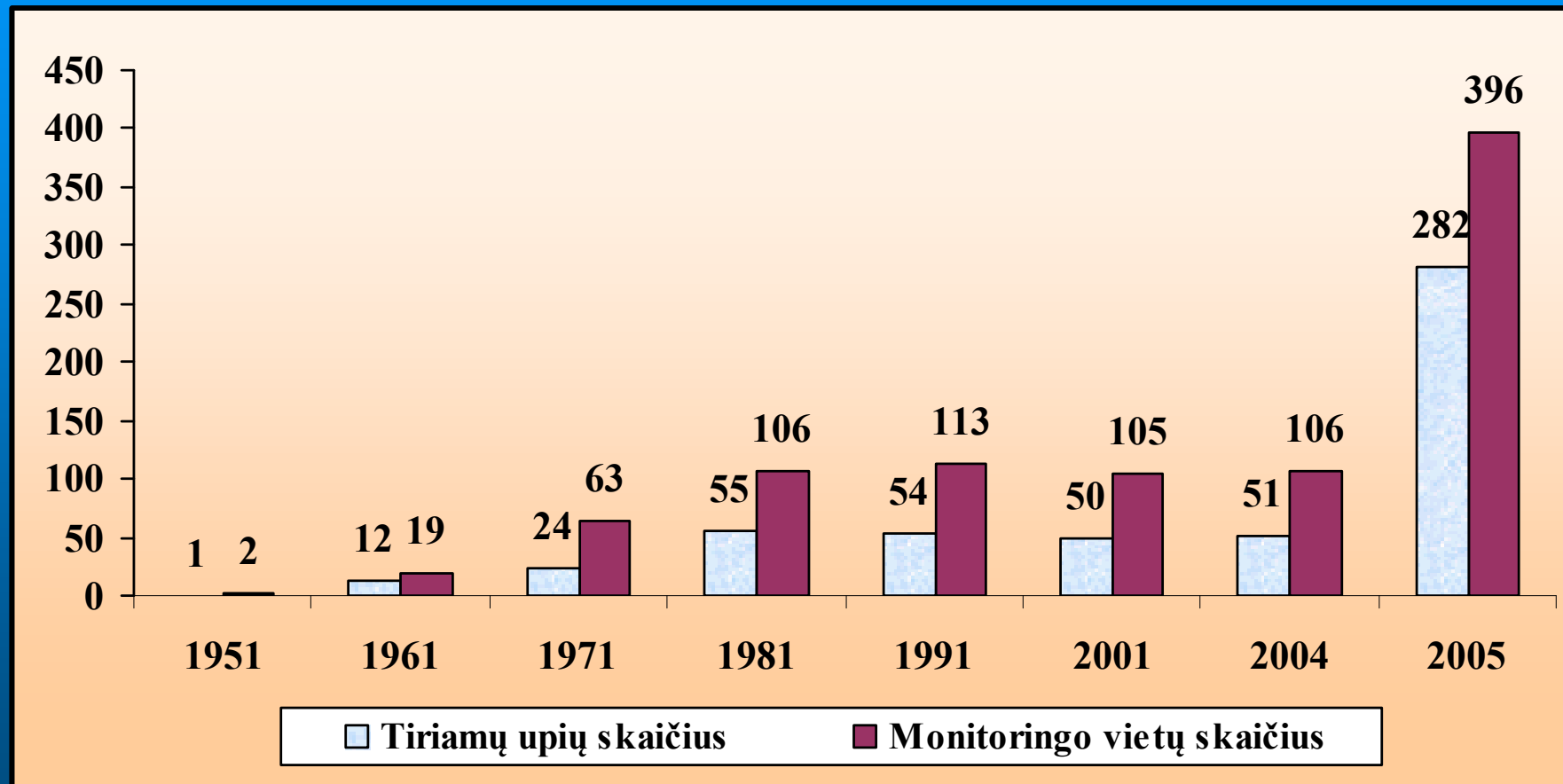
- Parengti paviršinių vandens telkinių būklės vertinimo kriterijai pagal biologinius ir cheminius rodiklius.
- Pagal juos bus galima įvertinti vandens telkinių būklę ją lyginant su “etaloninėmis” sąlygomis bei stebint ne tik cheminių elementų koncentracijas, bet ir visos vandens ekosistemos sveikatą rodančius biologinius rodiklius (žuvis, dugno kirmėlės, vabalus, vandens augmenija ir kt.).
- Kol kas ne visi parengti kriterijai yra įteisinti, tačiau šiais metais po suderinimo su kaimyninėmis valstybėmis jie jau taps oficialūs.
- Daliai biologinių elementų nepakako duomenų kriterijams parengti, tačiau monitoringo pagalba per keletą metų jie bus surinkti ir kriterijai parengti.

Monitoringas

Nuo 2005 m. vykdoma nauja monitoringo programa pagal BVPD reikalavimus, skirta tam, kad būtų galima:

- surinkti duomenis vandens būklės vertinimo kriterijams vystyti/parengti (elementams, kuriems nepakako duomenų);
- įvertinti vandens telkinių ekologinę būklę ir nustatyti problemas bei jų galimas priežastis;
- įvertinti taikomų vandens apsaugos priemonių efektyvumą.

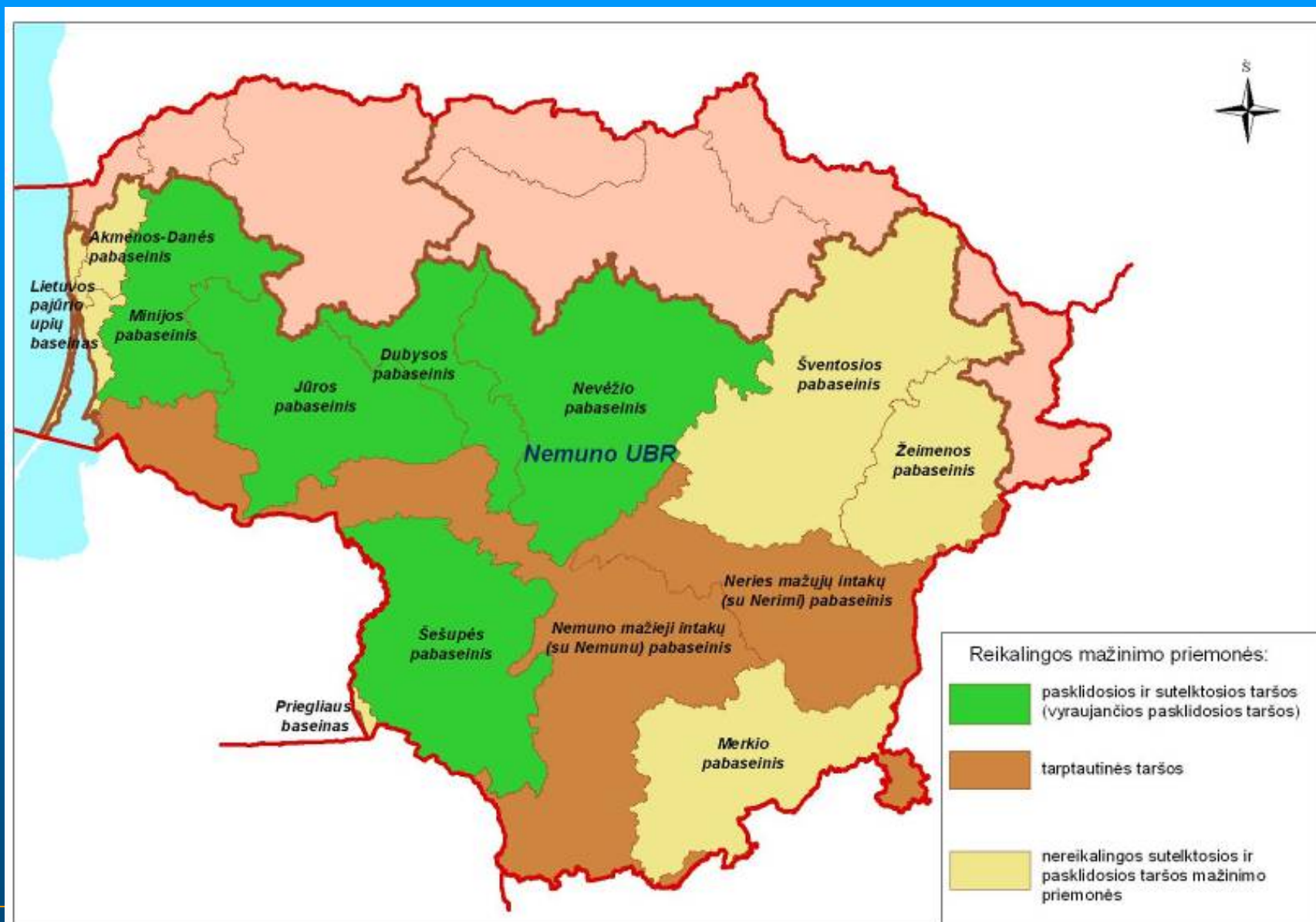
Aplinkos monitoringo programa 2005-2010 m.

UBR planų ir priemonių programų rengimas

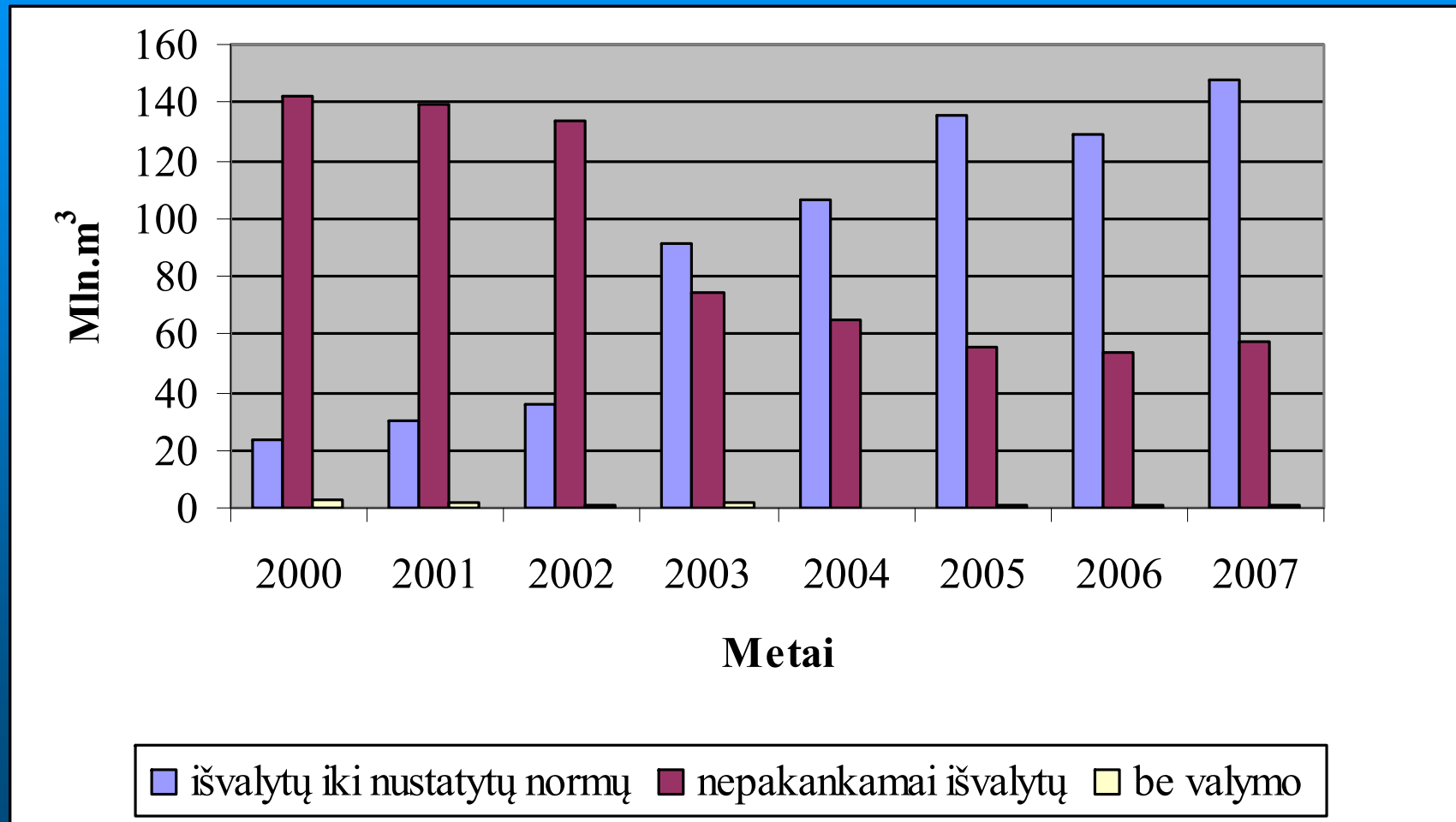
- Nemuno, Ventos, Lielupės ir Dauguvos UBR planų ir priemonių programų parengimas - paskutinis likęs svarbus žingsnis.
- Šie planai bus vandens valdymo iki 2015 m. pagrindas, kadangi juose visiems šalies vandens telkiniams bus nurodyti vandensaugos tikslai ir priemonės jiems pasiekti su atitinkamomis priskirtomis atsakingomis institucijomis ir numatytais lėšomis.
- Šiuo metu jau yra parengtas pirminis didžiausio Lietuvos upių baseinų rajono – Nemuno valdymo plano projektas.

Reikalingos priemonės Nemuno UBR

Miesto nuotekų valymo direktyva

2000-2007 m. į aplinką išleistų ūkio-buities ir gamybinių nuotekų kitimo dinamika

Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyva

- nuo 2004 m. - tik didžiosioms, naujoms įmonėms, atitinkančioms TIPKD I priedo reikalavimus, leidimai privalomi taikant GPGB ;
- nuo 2007 m. - visoms įmonėms, atitinkančioms TIPKD I priedo reikalavimus, leidimai privalomi taikant GPGB ;

Nitratų direktyva

- Parengta taršos iš žemės ūkio šaltinių mažinimo programa
- Parengtas geros ūkininkavimo praktikos kodeksas
- Reguluojamas gyvulių tankis
- Reguluojamas mėšlo skleidimo kiekis ir terminai
- Nustatyti reikalavimai tręšimo planams, rengiami tręšimo planai
- Nustatyti tam tikri reikalavimai pasėlių struktūrai, sėjomainoms
- Nustatyti reikalavimai mėšlidėms, įrenginėjamos mėšlidės suteikiant ES paramą
- Mokymai ūkininkams

Apie 60 % > 200 SGV ūkių,
besikreipusių ES paramos, turi
pagal reikalavimus įrengtas
mėšlides

Kaimo plėtros programos 2004-2006 m. priemonės

Pasklidosios taršos mažinimas:

- tvarkomos vandens telkinių apsaugos juostos,
- įrengiamos aplinkosauginius reikalavimus atitinkančios mėšlidės ir sрутų kauptuvai,
- apleistos žemės apsodinamos mišku
- vykdomi mokymai ūkininkams apie aplinkosauginių reikalavimų taikymą

Kaimo plėtros planas 2007-2013

- Agrarinės aplinkosaugos programa (AAP) "Kraštovaizdžio tvarkymas"
- AAP "Paviršinio vandens telkinių pakrančių apsaugos juostos įrengimas pievoje bei ariamoje žemėje ir apsauga nuo erozijos"
- AAP "Ekologinis ūkininkavimas"
- AAP "Rizikos" vandens telkinių būklės gerinimas"
- Žemės ūkio valdų modernizavimas
- Žemės ūkio ir ne ž.ū. paskirties žemės apželdinimas mišku
- Parama ūkininkaujantiems vietovėse su kliūtimis, išskyrus kalnuotas vietoves
- Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos
- Kaimo turizmo veiklos skatinimas

Pavojingų medžiagų direktyva

- Nutraukti prioritetinių pavojingų medžiagų patekimą į vandens telkinius
- Mažinti pavojingų medžiagų patekimą į vandens telkinius

Pavojingų medžiagų direktyva

- Vykdomas valstybinis PM monitoringas (tiriamos 38 PM iš 57),
- Tiriamos kt. netirtos PM siekiant išsiaiškinti jų paplitimą LT vandenyse (11 papildomų medž. ištirta)
- Savinami netirtų PM tyrimo metodai
- Nustatyti galimi atskirų PM išleidimo šaltiniai pagal veiklos sritis
- Nustatytas reikalavimas įmonėms pasitikrinti savo išleidimus ir pagal tai jiems išduodami TIPK leidimai
- Atliekama ūkio subjektų kontrolė,
- Planuojama įdiegti leidimų ir kontrolės sistemą pagal nuotekų ekotoksiškumą, vykdomi ir planuojami tyrimai
- Planuojami projektai ir veiklos, kurių tikslas išsiaiškinti tikslus PM šaltinius
- Parengtas HELCOM PM mažinimo veiksmų planas Baltijos jūrai, kuris pradedamas įgyvendinti ir LT

ES direktyvų įgyvendinimas - darnaus vandens išteklių valdymo garantas?

Ar reikalingas valstybinis vandens
valdymo/naudojimo reguliavimas (taigi
ir direktyvinis) apskritai?

Gal laisvosios rinkos jėgos su savo
garsiaja nematoma ranka tuo
pasirūpins?

Darnaus vandens išteklių valdymo apibrėžimai?

- Darnus vystymasis (tvori raida) – toks vystymasis (raida), kuris ateinančioms kartoms palieka neprastesnes sąlygas savo gerovei kurti negu kad turėjo ši karta.

Darnaus vandens išteklių valdymo apibrėžimai?

Kas yra darnus vandens išteklių valdymas:

- Ar kai “paliekama” neprastesnė (o gal net geresnė) vandens telkinių kokybė?
- Ar kai “paliekama” neprastesnė (o gal net geresnė) vandens telkinių kiekybė (hidrologija, morfologija ir kt.)?
- Ar kai suderinta bendra ekonominė, socialinė ir “aplinkosauginė” gerovė t.y.:
 - kai vandensaugos priemonės tikslams pasiekti parenkamos pigiausias?
 - kai vandensaugos tikslai derinami su visuomenės socialinėmis ir ekonominėmis reikmėmis, siekiant maksimizuoti bendrą naudą ar bent jau nesiekti tikslų beatodairiškai neatsižvelgiant į to poveikį kitoms visuomenės gyvenimo sritims?

A photograph of shallow, rippling water over a sandy beach. The water is clear, revealing the sand underneath. The ripples create a pattern of light and dark patches. The text 'Ačiū už dėmesį' is overlaid in the center in a bold, yellow font with a black outline.

Ačiū už dėmesį

$$\text{ATM} = \text{GK} + \text{EN}$$

